

MediaSchool
JOURNALISM & COMMUNICATION

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

**Біріккен Ұлттар Ұйымының 70 жылдығы,
Бүкіләлемдік радио күніне арналған**

«БОЛАШАҚТЫҢ МЕДИАСЫ:

НЬЮСОНОМИКА. ҮРДІСТЕР. ЖАҢАЛЫҚТАР» атты

**II Халықаралық журналистика және коммуникация
қысқы мектебінің оқу-әдістемелік жинағы**

**«Тау-Тұран» Білім беру-сауықтыру кешені
Алматы облысы, Іле-Алатау мемлекеттік ұлттық саябағы,
Қазақстан
6-8 ақпан 2015 жыл**

Учебно-методический сборник

II Международной Зимней школы журналистики и коммуникации

«МЕДИА БУДУЩЕГО: НЬЮСОНОМИКА. ТРЕНДЫ. НОВОСТИ»,

**посвященной 70-летию Организации Объединенных Наций,
Всемирному Дню радио**

**Образовательно-оздоровительный комплекс «Тау-Тұран»,
Алматинская область, Иле-Алатауский Государственный
Национальный Парк, Казахстан
6-8 февраля 2015 года**

**Алматы
«Қазақ университеті»**

*Оқу-әдістемелік құрал журналистика факультеті оқу-әдістемелік бюросы
3 қаңтар 2015 жылғы мәжілісінің №24 хаттамасымен
баспаға ұсынылды*

Жалпы редакциясын басқарған:
журналистика факультетінің профессоры **Г. С. Сұлтанбаева**
журналистика факультетінің аға оқытушы **Д.Ө. Байгожина**

Біріккен Ұлттар Ұйымының 70 жылдығы, Бүкіләлемдік радио күніне арналған
«БОЛАШАҚТЫҢ МЕДИАСЫ: НЬЮСОНОМИКА. ҮРДІСТЕР. ЖАҢАЛЫҚТАР» атты
II Халықаралық журналистика және коммуникация қысқы мектебінің оқу-әдістемелік
жинағы. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 140 б.

ISBN 978-601-04-0725-1

Оқу-әдістемелік жинақ журналистика және коммуникация саласында дәріс беретін
оқытушыларға, сондай-ақ студенттерге, магистранттар мен PhD докторанттарға арналған.

Біріккен Ұлттар Ұйымының 70 жылдығы,
Бүкіләлемдік радио күніне арналған
«БОЛАШАҚТЫҢ МЕДИАСЫ:
НЬЮСОНОМИКА. ҮРДІСТЕР. ЖАҢАЛЫҚТАР» атты
II Халықаралық журналистика және коммуникация
қысқы мектебінің оқу-әдістемелік жинағы

*«Тау-Тұран» Білім беру-сауықтыру кешені
Алматы облысы, Іле-Алатау мемлекеттік ұлттық саябағы,
Қазақстан
6-8 ақпан 2015 жыл*

Учебно-методический сборник
II Международной Зимней школы журналистики и коммуникации
«МЕДИА БУДУЩЕГО: НЬЮСОНОМИКА. ТРЕНДЫ. НОВОСТИ»,
посвященной 70-летию Организации Объединенных Наций,
Всемирному Дню радио

*Образовательно-оздоровительный комплекс «Тау-Туран»,
Алматинская область, Иле-Алатауский Государственный
Национальный Парк, Казахстан
6-8 февраля 2015 года*

• выслушиваются две противоположные стороны ситуации – обвиняющий и обвиняемый, протестующий и тот, против кого протестуют, и т.п. Если вторая сторона явно не представлена (например, протест против власти, а она плевать на это хотела), то изучается позиция этой стороны;

• наблюдается картинка события (например, демонстрация или ход пресс-конференции), при этом обращается особое внимание на детали (кто сказал глупо или смешно, кто во что одет, кто оговорился и поправился и т.п.), картинка записывается подробно;

• осмысливается цель и значение предмета заметки (важно для общества, но нелепо реализуется или, наоборот, суцая чепуха, а надувается).

2) Пишется текст, то есть:

• **заголовок**, который полностью соответствует смыслу заметки;

• **подзаголовок**, который кратко описывает событие;

• **вводка**, которая кратко – не более 10% от общего объема заметки – излагает сюжет;

• **первый абзац**, который рассказывает о событии более подробно;

• **второй абзац**, в котором излагается позиция одной стороны;

• **третий абзац**, в котором излагается позиция другой стороны;

• **четвертый абзац**, в котором описывается реакция общественности;

• **пятый абзац** с прогнозом эксперта;

• **шестой абзац** с неявно выраженным отношением корреспондента-автора» /5/.

Это и есть главные технологии журналистской работы, алгоритм действий современного журналиста. Для начинающего репортера это – азбука действий, применяя которую на практике, легко добиться успеха, занять первые строки рейтинга.

В этом сочетании творчества и современных технологий и кроется наибольшая проблемность работы журналиста, создателя современного контента, претендующего на результативность своих текстов в необъятном медиа-пространстве XXI века. Просторы Интернета, представляющего как обычные, так называемые, старые медиа, так и комбинирование новых, пользующихся огромным спросом СМИ: от блогов, которые волен вести всякий пишущий, до интернет сайтов серьезных медиа, каждый их которых рано или поздно задумывается над эффективностью работы каждого журналиста.

Список использованных литератур:

1 Качкаева А.Г. Журналистика и конвергенция. Почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные. — М., 2010.

2 Химич С.М. Стилистические правила построения медиа-текста в аспекте культуры речи. http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Philologia/5_102370.doc.htm

3 Мирошниченко Е. Клипо

Әлімжанова Айкерім Болатқызы – 1983 жылы 11 сәуірде Алматы облысында дүниеге келген. 2006 жылы - әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Филология факультетінде «Лингвистика» мамандығы бойынша бакалавр, 2008 жылы - «Аударма ісі» мамандығы бойынша магистратураны үздік дипломмен тәмамдаған. Студент кезінен қоғамдық өмірге белсене араласқан. 2004-2005 жж. университет ректоры атындағы, жас ғалымдарға арналған М.О.Әуезов атындағы стипендиялардың иегері. 2005-2006 жж. «Қазақ Интернеті» Қоғамдық Бірлестігінің «Qazaq.Kz» Интернет газетінің Web-редакторы болған. Республикалық газет-журналдарда, интернет басылымдарда әр түрлі тақырыптарда 100-ден аса мақалалары жарық көрген.

2006 жылдан бері әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да қызмет етіп келеді. 2011 – 2012 жж. Университеттің Тіл және тәрбие бөлімі, Студенттер клубының директоры және мемлекеттік тіл кафедрасының оқытушысы, 2012 жылдан журналистика факультетінің аға оқытушысы, 2013 жылдан Баспасөз және электронды БАҚ кафедрасы меңгерушісінің оқу-әдістемелік және тәрбие ісі жөніндегі орынбасары.

2009 жылы «Айтыстың көркемдік әлемі: О. Досбосынов шығармалары негізінде» атты ғылыми еңбегі, 2012 Жылы «ҚазҰУ – өнер-білім ордасы» атты әдістемелік құралы жарық көрген. Соңғы жылдары интернет журналистикаға бет бұрып, жаңа медианың қыры мен сырын ғылыми тұрғыдан саралап, сараптап, аналитикалық талдаулар жүргізіп келеді. Осы бағытта 30-дан аса ғылыми-теориялық және әдістемелік мақалалары конференция жинақтарында, ғылыми еңбектерде және ҚазҰУ Хабаршысында жарияланған. 2013 жылы WYOMIG (USA) Университетінің Профессоры G.A.Gladney өткізген «Academic Publishing Workshop» және Түркия Ыстамбул Университеті профессоры Айдемир Окайдың «Коммуникация және Менеджмент» атты курстарын аяқтаған. 2013 жылы Гонконкта өткен SOPA Award Winners Forum аясында өткен Азия журналистерінің ғылыми семинарларына қатысып, мультимедиялық журналистика бойынша ғылыми тәжірибеден өтті. 2014 жылы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың Біліктілікті арттыру Институтында «Халықаралық журналистика» мамандығы бойынша арнайы курсты нәтижелі аяқтағаны үшін арнайы куәлікке ие болды. Бүгінгі таңда журналистика факультетінде жүргізетін негізгі пәндері: «Интернет журналистика», «Сайт жасау тәжірибесі», «Блогтық журналистика».

БАҚ-ТЫҢ ЗАМАНАУИ ЖҮЙЕСІНДЕГІ НЕГІЗГІ ҮРДІСТЕР

Жаңа ақпараттық технологиялардың әсерінен бұқаралық коммуникация саласында айтарлықтай өзгерістер жүріп жатыр. Бұл өзгерістер заманауи массмедиялардың трансформациясына түбегейлі әсер етеді. БАҚ-тың заманауи жүйесіндегі модификацияның негізінде жатқан негізгі үдерістерді қарастырайық.

Бірінші үдеріс – ол *дигитализация* (ағылшынның *digitalisation* – сандық жүйеге өту терминінен). Бұл дегеніміз БАҚ-тың барлық формаларының – мәтіндік, графикалық, дыбыстық мазмұнының заманауи компьютерлерге таныс, сандық форматқа аударылуы. Дигитализация мазмұнға кез келген электронды коммуникация арнасы арқылы жеңіл «тасымалдануға» мүмкіндік береді. Нәтижесінде Ғаламтор, сандық форматтының арқасында медиа өнімдер кез келген шегарадан аса алатын, ерекше ақпараттық және коммуникациялық ортаға айналады. Дигитализация, жеке БАҚ-тар арасындағы өзгешілікті жойып және олардың мазмұнын реттей отырып, олардың конвергенциясына жол ашады.

Конвергенция (латынның *convergere* – жақындау, жиналу) – БАҚ-тың заманауи өзгерістерінің негізінде жатқан екінші маңызды үдеріс. "Конвергенция" ұғымының мәні «бірігу» терминін ең жақсы түрде жеткізе алады.

Біріншіден, бұл әртүрлі техникалық тасымалдаушыларға – кабелді немесе телефонды желілерге, сымсыз спутниктік байланысқа ақпаратты пайдаланушыға немесе тұтынушыға жеткізуге мүмкіндік беретін технологиялардың бірігуі.

Екіншіден, конвергенция – бұл алдымен бірінен айтарлықтай алшақ және шашыраңқы БАҚ-тардың бірігуі. Ендігіде Ғаламтордағы радио мен телевидение, компакт-дискідегі бейнефильм, ұялы телефондағы жаңалықтар тізбесі және т.с.с формадағы бірігулер мүмкін болады. Нәтижесінде пайдаланушыда әртүрлі арналардан біртектес ақпараттық өнімдерді алуға мүмкіндік туады, мұның бәрі коммуникация және ақпарат арналары туралы бұрынғы түсініктерді түгелдей өзгертеді. Түрлі БАҚ-дың жақындасуы, түрлі арналар үшін мазмұнды ортақ өнімдердің пайда болуы жаңа интеграцияланған жанрлардың тууына әкеледі. Телевизиялық дәуірдің өніміне инфотеймент (*information + entertainment*) айналды, заманауи ақпараттың жекелеген арналары инфорториалды (*information + editorial*) ұзартты. Біріншіден, материалды жасай отырып, журналист оны газетке де, ғаламтордағы баспаға да, телеарнаның телемәтіндік қызметіне де ұсына алады. Екіншіден, журналисттің өзіне де

талаптар өзгереді. Заманға лайық кәсіби журналист мультимедиялық материалды кез келген БАҚ түріне жасай алатындай болу керек.

Үшіншіден, конвергенция ол – нарықтың тұтасуы. БАҚ-тың заманауи индустриясы телекоммуникациялық сектор және ақпаратты-компьютерлік технологиялармен интеграциялануға бет бұрып келеді. Нәтижесінде бәсекелес компьютерлік компаниялар, кабелді телестанциялар, спутниктік телевидение қызметі жаңа нарықтағы қауіпті төмендету үшін бірігеді, жаңа интеграциялық нарық пайда болады. Мультимедиялық, желілік, бағдарламалық өнімдерді өндіру және т.б. қызметтер де бір пакетке біріктіріледі. Конвергенция таяудағы он жылдықта БАҚ жүйесін ғана емес, олармен байланысты индустрияларды да өзгертетін үдеріс болып табылады.

Жаһандану өзара тәуелділік пен ашықтыққа деген жалпы әлемдік үрдісті білдіреді. Егер ертеректе БАҚ қызметінің аумағы ел аумағымен анықталатын болса, қазіргі кезде ұлттық шегаралар өз мәнін мүлде жоғалтуда. М. Маклюэн 1960-шы жылдардың орта тұсындағы өз болжамдарында бұл құбылысты «ғаламдық ауыл» деп атады. Жаһандану пайдаланушыларға үлкен көлемдегі қорларға қолжетімділік береді, ал медиа ұйымдар өз кезегінде өз аудиториясын кеңейте алады. Берілген құбылыстың бейнесі «сандық алшақтық» мәселесін жиі көтереді, ал оның мәнісі, кедей мемлекеттер жаңашылдық шегеарасынан тыс қалған уақытта қорларға қолжетімділікке тұрғындардың аз бөлігі ғана ие болады.

Диверсификация. Заманауи масс-медиа хабарламаларын көпшілікке жеткізе алатындығына қарамастан, олай істеуге тырысып жатқан жоқ. Керісінше, БАҚ бұқараның аздаған аудиториясына ғана бағытталған. Ақпараттық өнімнің жаһандық деңгейде таралу мүмкіндігі, жасаудың жеңілдігі мен салыстырмалы түрдегі арзан болуы, аудиторияға ең нәтижелі деңгейде қызмет көрсетуге тырысқан БАҚ-тардың мамандануы мен диверсификациясын анықтап берді. Бұл құбылысты алғаш Э. Тоффлер «Үшінші толқын» еңбегінде суреттеген болатын. Ақпаратты жасау мен жеткізуді жетілдіру, БАҚ-қа аудиторияларды нақты бөлуге және соңғы пайдаланушыға персонифицирланған ақпаратты жеткізуге ұсынуға мүмкіндік береді. Арналарды өз күшімен таңдау арқылы БАҚ пайдаланушылары ақпаратты жіберуші мен алушының арасындағы жеке қатынасты жетілдіре отырып, жіктеуді тереңдете түседі.

Ғаламторға қолжетімділік қызметін ұсынатын провайдерлер санының көбеюі, тұрғындардың желіні пайдалану деңгейін анықтайтын маңызды фактор болып табылады. Провайдерлердің арасындағы бәсекелестік қызмет құнын айтарлықтай төмендетеді, өз кезегінде ол Ғаламторды соңғы пайдаланушыға қолжетімді ете түспек. Алайда, мамандардың пікірінше, бұл әзірге жеткіліксіз. Мәселен, Жапонияда төрт мыңға жуық Ғаламторлық компаниялар жұмыс жасайды, ал АҚШ-та сегіз мыңнан астам. Аймақтардағы провайдерлер санының өсуі және Ғаламтор қызметіне бағаның төмендеуі ҚР-дағы желінің сәтті дамуының маңызды факторлары болып табылады.

Елдегі желілік инфрақұрылым астанадан аймақтарға таралатындай орталықтанған түрде дамып жатқанын айта кету керек. Көптеген аймақтарда ғаламторға қолжетімділікті ұсынуда ғылыми білім беру желілердің түйіндері болып келетін университеттер мен ғылыми орталықтар үлкен рөл атқарады. Ғаламтор желісіне қосылу көбіне телефон желілері арқылы қосылады. Сол себепті желіні пайдаланушылардың артуын тежеуші фактор ҚР-ның жеткілікті деңгейде телефонизацияланбауы. Ескінің мұрасы елдегі бүгінгі телефонизацияға әсер етуін жалғастыруда.

Ақпараттық-коммуникациялық жаңа технологиялардың дамуына байланысты БАҚ-тың барлық жүйесінің негізгі жұмыс істеу қағидаларының өзгеруін білдіреді. Ғаламтордың пайда болуымен журналист маманы айтарлықтай трансформацияларға түсуде. Бас редактор, редактор, бөлім жетекшісі, шолушы, корреспондент, репортер сияқты вертикалды басқару түрінің орнына орталық орында журналист тұратын мүлде жаңа жүйе орнайды. Журналист мамандығының адамдарына да талаптар өзгерді. Егер ертеректе бұл сала тек гуманитарлық бағытқа жатқан болса, қазіргі уақытта компьютерлік және Интернет-технологияларды білу жүйелік БАҚ салаларында нәтижелі еңбек етудің шартына айналды. Өзінің кәсіби қызметін

желіде іске асырып жүрген журналист компьютерлік технология және журналистік шеберлікті бірдей игеру керек. Желілік ортадағы журналисттің кәсіби қызметі екі бағыттан тұрады – Ғаламторлық БАҚ-та материалды даярлау кезінде ақпараттық технологияларды қолдану және желі басылым ортасы ретінде. Қазіргі заманда қызмет атқаратын әмбебап журналистте болуы керек білім мен шеберліктің аясы:

– Компьютерлік білім. Мәтінді теру мен өзгертудің мәтіндік редакторларды, мультимедиялық ақпаратты өңдеу бағдарламаларын пайдалана алу. Ғаламторға шыға алу үшін бағдарламалық қамсыздандыруды білу, заманауи техниканы – сандық фотоаппарат, сканер, вебкамера, принтер, ноутбукты және т.б. пайдалана алу;

– Ғаламторлық технологияны Ғаламтор ресурсы мен оның қызметін толық түрде қолдана алатындай білу. Керекті ақпаратты таба алу үшін іздеу жүйелерінің жұмыс механизімін білу;

– Электронды пошта, жаңалықтар тобы, чаттар, телеконференциялар мен Ғаламтордың т.б. қызметтерін пайдалана білу;

– Ғаламторлық ортаның коммуникативті заңдылықтары мен ерекшеліктерін, желінің лексикасы мен мәдениетін, Ғаламторда қарым-қатынас жасаудың психологиялық ерекшеліктерін білу;

– БАҚ-тың Ғаламтордағы веб-редакциясы мен менеджментінің жұмыс ерекшелігін білу;

Желіде жұмыс жасайтын журналист мамандығындағы адамға нәтижелілікті арттыра түсу үшін, келесі қасиеттерге ие болуы керек:

– өз бетінше білім алуға, жаңа дүниелерді тануға ұмтылыс, жаңа технологияларды игеріп, оны жұмыста пайдалануға деген ықылас;

– өте үлкен көлемдегі ақпаратты сараптай алу мен құрылымдай алу мүмкіндігі;

– ғаламтор ресурстарын толықтай пайдалана алуға және әлемдік ақпараттық ортаға ену үшін журналисттің шет тілін білуі өте қажет болып бара жатыр. Техникалық түрде Ғаламтор ағылшын тілінде қызмет атқарып тұрғандықтан ең болмағанда ағылшын тілінің негізін білу;

– желідегі нақты және күдік туғызатын ақпараттың көптігіне байланысты, журналист күдікті фактілерді айыра алу үшін жоғары деңгейде сыни ойлай алуы керек. Желідегі алғашқы айтарлықтай басылымдар жарық көрген 1998 жылдан кейін, журналисттер Ғаламторға басылымды жариялау ортасы ретінде назар аудары бастады. Қазіргі уақытта журналисттің кәсібилігіне талаптар күрт жоғарлауда. Компьютер мен Ғаламторға қолжетімділік бар кезде журналист мамандығын алу жеңілдейді. Кез келген адам өз материалын желіде дариялай алады. Алайда осыған байланысты жұмыс нарығында кәсіби журналисттер ғана шыдай алатындай бәсекелестік күшейеді. Сондықтан журналистке қойылатын талаптарға мыналар да жатады:

– жалпы мәдениет пен сауаттылық;

– кәсіби шеберлік, желілік жанрды игеруі;

– берік әлеуметтік ұстанымының болуы;

Ғаламтор қызметтерін шебер пайдаланған жағдайда журналистің алдынан мол мүмкіндіктер ашылады, нақты айтқанда:

– географиясы мен орналасқан орнына байланысты болмай-ақ, ғаламтордағы шексіз ресурстарға – электронды кітапханаларға, сөздіктерге, энциклопедияларға, статистикалық мәліметтерге, мекенжайларға, мәліметтердің желілік қорына, архивтарға және т.б. қолжетімділік;

– іздеу машиналары арқылы қолжетімділіктің жылдамдығы – қажетті ақпаратты іздеуге бірнеше минут қана қажет. Сұраныс неғұрлым дұрыс қалыптастырылса, керекті құжаттарды іздеу де соғұрлым нәтижелі болады. Іздеу қуаттылығы бірінші кезекте, өз қызметін мәліметті ұзақ уақыт жинау керек болатын желіге дейінгі кезеңде бастағандар қатты бағалайды.

Ғаламторда журналистке келесідей ақпарат қолжетімді:

- фактілер;
- комментарийлер;
- сараптама;
- анықтамалық ақпарат;
- көрнекілік;
- бейне және аудио ақпарат.

БАҚ-тар үшін мұндай ақпараттың көзі ретінде желіде ұсынылған, ресми мекемелердің құжаттары, түрлі ұйымдар ұсынған мәліметтер, ғылыми, тақырыптық, публицистикалық әдебиет, сараптамалық қызмет нәтижелері, конференциялардың, чаттардың, форумдардың, дөңгелек үстелдердің және өзге де интерактивті формалар бола алады. Ең алдымен журналист Ғаламтордан керек ақпаратты таба білуі керек. Ол үшін ғаламторда жұмыс істеу мен іздеу қағидаларын білу қажет.

Іздеу қызметтері мен олардың сервистері. Іздеу қызметтері тұтынушыларға түрлі сервистер ұсынады. Іздеу жүйелерінің мүмкіндіктерін Google және Яндекстің мысалында қарастырып көрейік.

Жаңалықтарды іздеу. Жаңалықтарды іздеу мен оларды оқу Ғаламторды күнделікті пайдаланатын миллиондаған адамдардың негізгі мақсаты болып келеді. Егер алғашқыда жаңалықты іздеуде Ғаламторлық БАҚ-тар пайдаланылған болса, қазіргі кезде іздеу жүйелерінің сәйкес қызметтері танымал болып келеді. Мысалы, 2002 жылы Google өзінің Google News атты жаңа сервисті іске қосты, оның мақсаты әлемдегі ең танымал ақпарат көздерінен – BBC, CNN, Guardian, Washington Post және басқаларынан ақпаратты жинақтап, бірнеше категория мен мүмкіндік деңгейі бойынша топтастырылған жаңалық тақырыптарын жариялайды. Қазіргі уақытта жаңалық сервиси Рунетте барлық іздеу жүйелерінде дерлік бар. Яндекс.Новости (<http://news.yandex.ru/>) – Жаңалықтарды автоматты түрде өңдеу мен жүйелеу қызметінің алғашқысы. Яндекс-қа келетін мәліметтер, мазмұны жағынан ұқсас жаңалықтарды сюжетке біріктіріп, күннің маңызды жаңалықтарын белгілейтін компьютерлік бағдарламамен сарапталады. Сайттағы ақпарат әлемдік және ресейлік жетекші БАҚ-тармен ұсынылған. Ол автоматты түрде қалыптасады, бұл өз кезегінде күннің өтпелі бейнесін айшықты беретініне кепілдік. Адамның бұл іске араласпауы, түрлі көзқарастарды қатар орналастырып, сюжеттерді объективті түрде қалыптастыруға мүмкіндік береді. Осылайша, бір уақыттың ішінде әр түрлі БАҚ-тар қалай бейнеленетінін салыстыруға мүмкіндік береді. Яндекс.Новости тәулігіне 24 сағат нақты уақытта жаңаланып тұрады. Енді жаңалықтарды бақылап тұру үшін түрлі сайттарды ақтарып керек емес, news.yandex.ru кірсе болғаны. Сюжеттерді аннотациялау бұл қызметте де автоматты түрде жүреді. Өзекті аннотациялар мен тақырыптар компьютерлі бағдарламамен қалыптастырылады. Сонымен қатар аннотациялар тақырыптағы ақпаратты толықтырып тұратындай беріледі. Сайтта кейінгі жаңалықтар ғана емес, сонымен бірге 2000 жылдан бергі ақпараттық хабарламалардың өте үлкен қоры да қолжетімді. Сонымен бірге сарапталған жариялымдар негізінде БАҚ-тағы ең танымал тұлғалар тізімінің рейтингі де құрылады.

Блогтар бойынша іздеу. Кейінгі жылдардағы, блог деп атау алған жеке онлайн-күнделіктердің кеңінен жайылуы іздеу қызметінде өз бейнесін тапты. Қазақстанда ең ірі блогтұғырлар www.massaget.kz, www.blogtime.kz т.б. ерекше атауға болады.

Кітаптардан іздеу. Кейінгі уақытта кітаптар мен ғылыми жариялымдардан іздеуге қызығушылық артуда. Кітаптар бойынша іздеуді бірінші болып Google бастады. Бірқатар ірі баспалардың қатысуымен, кітаптардан ақпарат іздейтін Google Print (қазір ол Google Book Search деп аталады) сервиси құрылды. Қызметтің мәліметтер қорында ағылшын, неміс, француз, испан және италян тілінде, әлемнің түрлі мемлекеттері басып шығарған әдеби қоры бар. Одан басқа, өз сервисінің аясында Google.Scholar қызметі ғылыми ақпаратты іздеу қызметтерін ұсынады. Рунетте бұған ұқсас іздеуді Scholar.ru жүзеге асырады.

Сөздіктерден іздеу. Ғаламтор – бөлмеден шықпай, үстелден тұрмай сол сәтте-ақ алуға болатын ақпараттардың қоймасы. Яндекс.Словари қызметінің мақсаты – пайдаланушыларға адамның өмірінің барлық саласы бойынша ең сапалы, нақты және өзекті ақпаратты ұсыну.

Мұндай ақпараттың көзі тақырыптық энциклопедиялар, анықтағыштар, орыс және өзге тілдердің сөздіктері болып келеді. 2006 жылдың қыркүйегінде Яндекс анықтамалық әдебиеттің электронды кітапханасын жасау бағдарламасы ашылды. Бұл бағдарламаның аясында компания түрлі білім саласы бойынша ең қызықты сөздіктер мен энциклопедияларды Ғаламторда жариялау құқығын иеленеді. Жоба жаңа сөздіктер мен энциклопедиялардың үнемі келіп түсуін қарастырады.

Суреттер бойынша іздеу. Яндекс. Картинки қызметі Рунетте бар стандартты графикалық форматтағы (jpeg, gif және png) суреттерді автоматты түрде жинайды.

Тауарлар бойынша іздеу. Яндекс. Маркет (<http://market.yandex.ru/>) – тауар немесе қызметті қажет ететіндерге арналған ақпараттық-анықтамалық жүйе. Сегіз жүзден астам дүкендер Яндекс.Маркет-ке тауарлар мен олардың бағасы туралы жаңа ақпараттарды жеткізіп отырады.

Ғаламторда ақпарат іздеу бойынша кейбір кеңестер. Керекті ақпаратты іздеу кезінде бірнеше іздеу жүйесін пайдаланған абзал, өйткені олардың әрбірінде өзінің іздеу алгоритмы бар және өзінің мәлімет қорын пайдаланады. Осылайша бір ғана негізгі сөзді пайдалана отырып, іздеу жүйесінен түрлі нәтиже алуға болады. Ғаламтордың ақпараттық ресурстарының қатты ұлғайуынан соңғы жылдары кейбір ескі іздеу жүйелері ескірді. Сондықтан, сілтемелерді танымалдылық қағидасы бойынша шығаратын жаңа буындағы Google және Direct Hit сияқты іздеу машиналары пайда болды. Математикалық алгоритмды пайдалана отырып, олар өзге сайттар жиі нұсқайтын сілтемелерді шығарып береді. Одан басқа, керекті ресурсты іздеу кезінде іздеу жүйесінің тақырыптық каталогын да пайдалануға болады. Дереккөздің бірегейлігі, автордың алғашқы ақпаратқа қолжетімділігімен немесе оқушыларға айрықша зерттеулер мен болжамдар ұсынатын сапалы сарапшылардың барымен анықталады.

Ресурстың беделдігін тексерудің қарапайым түрі – табылған түпнұсқа фактіні бірнеше дереккөздерден нақтылау. Одан басқа, түрлі рейтингтер де дереккөздің беделдігін өлшеу құралы бола алады. Сондай-ақ, дереккөзде бар ақпараттың өзектілік белгісінің бағасы да маңызды.

Желілік интерактивтілікте үш аспект бөлініп қарастырылады: «адамдар мен құжаттар» (пайдаланушыға ақпаратқа тапсырысты қалыптастыру мен жүзеге асыру мүмкіндігі ұсынылады), «адамдар мен технологиялар» (ақпараттық технологияның пайдаланушы үшін ыңғайлы болуы) және «адамдар мен адамдар» (екі жақты байланыстың заманауи технологияларын пайдалану). Ғаламтордың интерактивті қасиеті БАҚ редакциясына өз аудиториясымен екі жақты тілдесуге мүмкіндік береді. Коммуникацияға қатысушылардың іс-қимылының бағытталған көзқарасы бойынша интерактивтіліктің бірнеше деңгейі бар:

- бірінен – біреуіне (ең нақты мысал – өз ойыңмен бөлісуге немесе қосымша ақпарат алу үшін журналистке электронды пошта арқылы хат жолдау);
- біреуден – көпшілігіне (мысалы, тарату парағын пайдалана отырып, электронды хабарламаларды тарату);
- көпшіліктен – біреуіне (мысалы, онлайн конференция кезінде нақты тұлғаға сұрақ қою мүмкіндігі);
- көпшіліктен – көпшілікке (мысалы, пайдаланушыларға ойымен бөлісуге мүмкіндік беретін хабарламалық тақтаны, веб-сайттардағы форумдарды пайдалану. Бұл қосымша негізгі материалға толықтауды қамтамасыз ете алады). Оның үстіне тілдесу синхронды сипатта бола алады (нақты уақыт режимінде). Желілік БАҚ-та қолданылатын нтерактивтілік формалары:
 - e-mail;
 - форум, қонақ кітапшасы;
 - дауыс беру, рейтингтер, сауалнамалар;
 - чаттар, ICQ;
 - он-лайн сұхбат, конференциялар.

Бұдан басқа, ғаламторлық БАҚ-тарда келесідей ерекшеліктер бар.

Оперативтілік. Желі жаңалықтарды, олардың келуіне байланысты бірден жариялау мүмкіндігін береді. Алайда Ғаламторлық басылымдардың бұл қасиетінің мүмкіндігі қазіргі уақытта асыра айтылады. Желілік басылымдардың оперативтілігі өткір дағдарыс, оқыс оқиғалар, маңызды оқиғалар кезінде, яғни жылына екі-үш рет қажетті болады.

Басылымдарды жариялау көлемінің шексіздігі. Басылымды БАҚ басылым көлемі жағынан шектелген болса, теле бағдарлама уақытпен, сайтта мәтіндік және графикалық материалдарды шексіз көлемде жариялауға болады. Бұл жарияланған жаңалықтар көлемімен қоса, арнайы аудиторияны қамтуға да мүмкіндік береді.

Архивтердің мүмкіндігі. Архивтер жаңалықтар сайтына әсіресе нәтижелі болып келеді. Архив кеңейген сайын, ол өте пайдалы ресурсқа қалыптасады.

Қолжетімділік. Желілік басылымды әлемнің кез келген нүктесінен оқуға болады, ол үшін Ғаламторға қолжетімділігі бар компьютер ғана қажет.

Шексіз географиялық қамту. Желілік БАҚ-тар үшін аймақтық шегара болмайды. Тамбовтық газетті кез келген елдің тұрғыны көре алады. Шектеуді тек тілдік айырмашылық қана қоя алады.

Ақпаратты қайта пайдалану мүмкіндігі. Телевизиялық немесе радио хабарламаларды арнайы жазбасыз қайта көру немесе тыңдау мүмкін емес, ал желілік басылымдардың мәтінін, баспалық БАҚ-тар баспаларына сияқты әркім кез келген уақытта қарай алады.

Бағасының төмендігі. Желілік БАҚ-ты жасау мен қолдап тұрудың өзіндік бағасы Интернет-медиа нарығына жеңіл кіруге мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, БАҚ-тың заманауи даму тенденциялары дамыған сайын жаңа медианың да мүмкіндіктері артып келеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Машкова, С.Г. Интернет-журналистика: учебное пособие – Тамбов: Изд-во тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 80 с.
2. Internet Gains on Television as Public's Main News Source <http://people-press.org/report/689>

Байғожина Дана Өмірбекқызы – 2006-2010 ж.ж. – әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, журналистика факультеті бакалавр түлегі (үздік диплом); 2010-2012 ж.ж. – әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, журналистика факультеті магистратура түлегі (үздік диплом); 2012 жылдан бастап журналистика факультетінің баспасөз және электронды БАҚ кафедрасының аға оқытушысы. 2007-2010 ж.ж. – Президенттік стипендия иегері; 2008 ж. – оқудағы үздік үлгерімі және қоғамдық іс-шараларға белсенді қатысқаны үшін Білім және ғылым министрлігінен алғыс хат; 2008 ж. – Халықаралық студенттер мен жас ғалымдар арасындағы II орын иегері; 2008 ж. – ҚР журналистері арасындағы азаматтық қоғам проблемалары дамуын жариялауға арналған шығармашылық байқау иегері; 2008 ж. – Алғыс кітапшасы – Астана қаласы Ішкі саясат басқармасы және Қазақстан Жастар МедиаОдағы; 2008-2009 ж.ж. – журналистика факультетінің Студенттердің ғылыми жұмыс жөніндегі төрайымы; 2009 ж. – Алматы қаласы Жастарының «Интеллектуалды самғау» форумының мүшесі; 2009 ж. – I-ші ЖОО арасындағы «Жарнама және қоғаммен байланыс» студенттік фестивалінің 3 номинация иегері; 2009 ж. – әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 75 жылдығына арналған Жас ғалымдар мен студенттердің II Халықаралық конгресінің мүшесі; 2009 ж. – ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтің қатысуымен өткен Қазақ Ұлттық университетінің 75 жылдық мерейтойына байланысты салтанатты жиналыс қатысушысы; 2009 ж. – Мәскеу қаласындағы халықаралық конференция «Молодежь СНГ в 2020 году. Международный конкурс научных и творческих работ,

Ғылыми басылым

**Біріккен Ұлттар Ұйымының 70 жылдығы,
Бүкіләлемдік радио күніне арналған
«БОЛАШАҚТЫҢ МЕДИАСЫ: НЬЮСОНОМИКА.
ҮРДІСТЕР. ЖАҢАЛЫҚТАР» атты
II Халықаралық журналистика және коммуникация қысқы мектебінің
оқу-әдістемелік жинағы**

ИБ №7979

Басуға 06.01.2015 жылы қол қойыл-ды. Формат 60x84 ¹/₁₆.

Көлемі 11,9 б. т. Тапсырыс №56. Таралымы 70 дана.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.

Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.